Håkan Skogsjö

Carl Fredrik M. Darell och Svenskt Biografiskt Lexikon

Särtryck ur

Genealogisk Ungdoms Tidskrift 1978:3

[ISSN 0347-9862]

utgiven av föreningen Genealogisk Ungdom i Göteborg

Distribuerad som pdf-fil 2024

Copyright © Håkan Skogsjö (CC BY-SA 4.0)

Carl Fredrik M. Darell

OCH SVENSKT BIOGRAFISKT LEXIKON

av Håkan Skogsjö

Carl Fredrik M. Darell föddes den 14 okt. 1813 i Kristine församling i Göteborg. Han erhöll undervisning vid Göta artilleriregementes skola och visade där konstnärliga talanger. 1828 flyttade han till Stockholm, där han tre år senare blev elev vid konstakademien. Han levde under mycket knappa omständigheter, och en tidningsnotis gav honom impulsen till falskmyntning, för vilken han blev häktad i mars 1839. I juni samma år lyckades han "under egendomliga omständigheter" rymma, varefter hans öden är okända. Möjligen begav han sig till England, där han påstås ha levat ännu 1890.

SVENSKT BIOGRAFISKT LEXIKON (SBL)

I Svenskt Biografiskt Lexikon, band 10, sid. 289-291 (Stockholm 1931 1/8), har konstnären och skriftställaren Arthur Sjögren skrivit en delvis tvivelaktig biografi över Carl Fredrik M. Darell. Han gör där ett påfallande stort nummer av dennes något omtvistade börd.

Rykten utkom nämligen efter Darells rymning, att han skulle stå i nära släktskapsförbindelse med t.f. överståthållaren Axel J.A. Möllerhielm (eller Möllerhjelm). Detta antyds av August Blanche i hans skiss "Plånboken" (i "Bilder ur verkligheten" IV).

Arthur Sjögren tycker sig finna "visst stöd" för dessa rykten i en motsägelsefull kyrkobokföring. Han har nämligen funnit att modern kallas kallas Thorell i sonens födelsenotis och Rudin i husförhörslängderna samt att sonen i sina självbiografiska anteckningar uppger henne heta Roupé (att moderns namn skiftar behöver väl i och för sig inte ställa Darells börd under tvivelsmål!).

Sjögren har även några fantasifulla funderingar om vad initialen "M" kan betyda. Carl Fredrik M. Darell kallas i födelseboken endast Carl Fredrik. M:et la han själv till senare. Sjögren tänker sig att initialen skulle ha något samband med Axel Möllerhielm, men vad M:et skall betyda överlåter han dock åt läsaren att gissa.

SVENSKT KONSTNÄRSLEXIKON (SKL)

I Svenskt Konstnärslexikon, band II, sid. 41-42 (Malmö 1953) har professor Gunnar Ekholm intagit en betydligt mer neutral hållning till Darells börd. Han säger blott: "Föräldrar enligt kyrkoboken: sergeanten vid Göta artilleriregemente Carl Gustaf D. och Anna Kristina Rudin. Inför sonen säger hon sig heta Roupé och stamma från Värmland".

Dock har Ekholm helt rationaliserat bort initialen "M", vilket väl inte är helt korrekt, då Darell stundom skrev sig C.F.M. Darell.

FÖDELSENOTISEN

Carl Fredrik M. Darells födelsenotis är nästan det enda, som Arthur Sjögren i SBL inte har något att invända emot. Detta trots att det är just i denna, som det verkligen finns några felaktigheter.

Sjögren säger att föräldrarna i födelseboken uppges heta Karl Gustaf Darell och Kristina Thorell, vilket är fel. Det står egentligen följande: "Fadren: Underoffic. Carl G. Darell. Modren: dess hust. Anna Chr. Darell, 22 år". Redan här kan alltså en av Sjögrens varianter av moderns namn uteslutas, nämligen Thorell. Denna har tydligen uppkommit genom felläsning.

Det som är förbryllande, vad gäller anteckningen i födelseboken, är att föräldrarna uppges vara gifta. Så var dock ej fallet.

Carl Fredrik M. Darell föddes den 14 okt. 1813 i Göteborgs Kristine försam-

ling. I denna församling var modern skriven, medan fadern var skriven i Göteborgs Garnisonsförsamling. Den 1 sept. 1815 uttog modern, Anna Kristina Rudin, flyttningsattest[1] till Garnisonsförsamlingen. I attesten sägs att hon är 'ledig till det äktenskap hon säger sig vara sinnad att ingå med underofficeren Carl Gust. Darell, med vilken hon har son Carl Fr. född 1813 14/10'. Anna Kristina Rudin och Carl Gustaf Darell vigdes den 19 dec. 1815 i Göteborgs Garnisonsförsamling. Äktenskapet, som blev barnlöst, varade i fem år, ty 1820 blev Carl Gustaf ihjältrampad av en häst.

Varför Carl Fredrik M. Darells föräldrar i födelseboken felaktigt uppges vara gifta är svårt att avgöra. Förmodligen kan det bero på, att göteborgsförsamlingarnas kyrkobokföring på denna tid var dålig och detta, i samverkan med att prästerna i dessa folkrika församlingar knappast kan ha haft någon större kontakt med de enskilda församlingsinvånarna, kan ha möjliggjort fel av detta slag. Min åsikt är alltså, att felet i födelseboken inte har någon betydelse för klargörandet av Carl Fredrik M. Darells börd.

DARELLS MODER

Carl Fredrik M. Darells mor uppges i Garnisonsförsamlingens husförhörslängder heta Anna Kristina Rudin. Sonen säger dock att hon skall ha hetat Roupé och varit kommen ifrån Värmland. Dessa uppgifter finner Arthur Sjögren svårförenliga, varför han misstänker att det kan vara något skumt med Darells börd. Ett närmare studium av kyrkoskrivningshandlingar och bouppteckningar ger dock vid handen, att båda uppgifterna synes stämma väl.

Anna Kristina Rudin föddes den 10 juni 1790 i Harsäter i Frykeruds församling i Värmland, som dotter till Niklas Mauritz Roupé och Ingrid Helena Ristell[2]. Familjen inflyttade i slutet av 1790-talet till Alltorp i Ödskölts församling i Dalsland, varifrån Anna Kristina år 1808 flyttade till Göteborg. När hon inskrevs i Göteborgs Kristine församling den 28 maj 1808 uppges hon heta Anna Kristina "Rupe". Härefter kallas hon Rudin i samtliga kyrkoskrivningshandlingar, vari jag har påträffat henne.

Anna Kristina Rudin hade fyra syskon - en bror och tre systrar -, som nådde mogen ålder. I SBL och SKL omtalas brodern, f.d. sergeanten Svante Mauritz Roupé i Stockholm. Hos honom bodde Carl Fredrik M. Darell i några månader strax efter flyttningen till Stockholm.

Svante Mauritz (eller Sven Mauritz, som han kallas i ungdomen[3]) föddes den 28 maj 1792 i, liksom systern Anna Kristina, Harsäter i Frykerud. Han flyttade 1809 till Göteborg, där han vid ett tillfälle kallas urmakarlärling. År 1815 inflyttade han till Svea Artilleriförsamling i Stockholm, och den 20 juli 1817 vigdes han i denna församling vid Anna Maria Hallstedt, född den 5 aug. 1787 i Falun[4]. I vigselboken sägs han vara konstapel nr 11 vid Jernschölds kompani. År 1823 erhöll han avsked och kallas därefter omväxlande sergeant och f.d. konstapel[5]. Han avled barnlös i Katarina församling i Stockholm den 3 april 1841, och han bodde då på Tjärhovsgatan 33 på Söder. I bouppteckningen[6] (upprättad 1841 7/5) nämns såsom arvinge bland andra 'systern Anna Christina Roupé, änka efter avl. styckjunkaren (!) Carl Fredrik (!!) Darell, boende i Göteborg'.

Anna Kristina Rudin kallas alltså efter 1808 genomgående för Rudin i kyrkobokföringen, medan hon i broderns bouppteckning uppges heta Roupé ännu 1841. För att vinna klarhet i namnfrågan får vi titta på ett par av Anna Kristinas systrar, för att se vad dessa kallas.

Systern Lena Cajsa bodde liksom Anna Kristina i Göteborgs Garnisonsförsamling på 1820-talet. I denna församlings husförhörslängd 1820-1846 kallas hon 'Lena Cajsa Roupé', men i anmärkningskolumnen är antecknat: "kallar sig Rudin".

Systern Gustava Maria (ibland: Maria Gustava) har jag också påträffat med namnet Rudin. Även hon bodde på 1820-talet i Göteborgs Garnisonsförsamling. Den tredje systern, Fredrika Eleonora†, och brodern, Svante Mauritz, vilka båda flyttade till Stockholm, har jag dock inte funnit skrivna med namnet Rudin.

† * 1798 15/4 i Sockenstugan, Ed sn (s) [fk]

Det synes alltså som om Anna Kristina Roupé av någon anledning bytt namn till Rudin. Detta verkar ha skett i samband med flyttningen till Göteborg, det vill säga omkring år 1808. Av vilken anledning hon (och systrarna) gjorde detta namnbyte lär vara svårare att finna ett tillfredsställande svar på.

DARELLS FADER

Om Carl Fredrik M. Darells fader, sergeanten Carl Gustaf Darell, finns inte särskilt mycket att säga. Han föddes i Göteborgs Garnisonsförsamling den 8 juni 1794 och dog därstädes den 25 sept. 1820. Hans föräldrar var styckjunkaren Jonas Darell och Anna Maria Carlberg.

Carl Gustaf Darell blev år 1808 artillerist vid Göta artilleriregemente och den 13 mars 1813 utnämndes han till sergeant. Under åren 1813-1814 deltog han i krigen i Tyskland och Norge, och vid slaget i Leipzig 1813 utmärkte han sig särskilt, varför han erhöll tapperhetsmedalj samma år[7].

Sonen Carl Fredrik föddes som bekant i oktober 1813, och han bör då ha avlats i januari. Orsaken till att föräldrarnas giftermål inte kom till stånd förrän i december 1815, torde ha varit att Carl Gustaf låg i fält 1813-1814.

Efter Carl Fredrik M. Darells rymning ur häktet utspreds diverse rykten om att han skall ha varit utomäktenskaplig son till någon förnäm herre. Det vore nog oklokt att sätta någon tilltro till dessa rykten, dels då kyrkobokföringen är helt otvetydig och dels då Carl Fredrik M. Darell inte själv gör några som helst antydningar åt detta håll i sina självbiografiska anteckningar.

M

Arthur Sjögren försöker dock finna ett litet indicium, som skulle kunna peka på ett släktskapsförhållande (förmodligen avser han far-son, fast detta inte sägs i klartext) mellan t.f. överståthållaren Axel Möllerhielm och Darell. Detta indicium är initialen M, som Darell själv la till i sitt namn. Han har signerat flera teckningar med C.F.M. Darell.

Förmodligen har Darell lagt till M:et av ren fåfänga; det såg "finare" ut med tre förnamn. Detta forum är väl egentligen inte avsett för några gissningar, men jag vill ändå försöka framlägga ett tolkningsförslag till initialen "M". Jag skulle nämligen tänka mig att bokstaven kan betyda Mauritz, ett namn som burits av Darells morbror, morfar, morfarsfar och morfarsfarfar. Det var således ett väl inarbetat förnamn inom moderns släkt.

De frågetecken, som Arthur Sjögren vill uppställa i samband med Carl Fredrik M. Darells härstamning, verkar vara rätt obehövliga. Det finns ingenting som tyder på att han skulle ha andra föräldrar, än de som uppges i födelseboken, nämligen sergeanten vid Göta artilleriregemente Carl Gustaf Darell och Anna Kristina Rudin, född Roupé.

NOTER

1) Göteborgs Garnisonsförsamling H II: 12, s. 14.

2) Niklas Mauritz Roupé föddes 1767 4/2 på Snarås i Stora Kils förs. (Värml), som son till 'välborne' Jakob Mauritz Roupé och Christina Pemer (Stora Kil C:8, s. 69). Föräldrarna vigdes 1766 6/2 i Stora Kil; Jakob Mauritz kallas då fänrik (Stora Kil C:8, s. 102-103). Niklas Mauritz Roupé förde ett kringflackande liv, han blev sällan någon längre tid på samma ställe. Hans yrke skiftar också hela tiden: husman (Ödskölt A I: 4, s. 19), åkare (Karlstads husförhörslängder, exakt källa saknas), f.d. inspektor (sonen Svante Mauritz bouppteckning, se not nr 6), f.d. jordbrukare (dottern Fredrika Eleonoras bouppteckning, nr 1844-IV-28 i SSA); f.d. smed (Katarina F I: 11, s. 238, SSA). Niklas Mauritz slutade sina dagar 1850 20/1, nästan 83 år gammal, på Katarina församlings fattighus i Stockholm.
Hans hustru, Ingrid Helena Ristell, uppges vara född 1763 (Ödskölt A I:4,

s. 19), förmodligen i Sunnemo församling (Värml), vars födelsebok saknas före 1793. Hennes föräldrar var förmodligen bankobokhållaren Nils Ristell (död 1790 1/4 i Norra Velamsbol i Sunnemo, 76 år gammal) och Elsa Catarina Gyllenspetz (död 1769 10/4, enl. EÄ). Ingrid Helena vigdes 1789 20/10 i Sunnemo vid Niklas Mauritz Roupé (Sunnemo E:1, s. 231). Hon dog 1808 2/9 på Alltorp i Ödskölt.

3) Han kallas Sven Mauritz i födelseboken (Frykerud C:5, s. 156) och i Frykeruds och Ödskölts husförhörslängder (Frykerud A I: 11, s. 165 och Ödskölt A I: 4, s. 19). I Göteborgs Domkyrkoförsamlings inflyttningslängd 1809 kallas han dock Svante Mauritz och så skrives hans namn därefter.

4) Svea Artilleriförs. A Ia: 8, uppsl. 273.

5) Ex. Han kallas sergeant när han 1830 12/8 inflyttar till Hedvig Eleonora förs. i Stockholm (Hedv. Eleon. B Ia: 5, s. 135). Kallas f.d. konstapel i dödboken 1841 3/4 (Katarina F I: 9, s. 349).

6) Bouppteckning nr 1841-I-472 (SSA).

7) Kungl. Göta Artilleriregemente II, utg. av Regementets historiekommitté (Uppsala 1962).

FÖRKORTNINGAR

EÄ = Den introducerade adelns ättartavlor, utg. av Gustaf Elgenstierna.
SBL = Svenskt Biografiskt Lexikon (se texten).
SKL = Svenskt Konstnärslexikon (se texten).
SSA = Stockholms Stadsarkiv.